

SYRJINTÄLAUTAKUNTA

Syrjintä, segregatio, perustuslain ensisijaisuus, etninen tausta, kieli, koululuokkiin jako, syrjintäolettama, todistustaakka

Diaarinumero: 2732/66/2004

Antopäivä: 31.1.2006

Aurinkolahden peruskoulussa oppilaiden jako luokkiin oli tapahtunut ensisijaisesti oppilaan äidinkielen perusteella. Helsingin kaupungin opetussuunnitelman mukaan opetusjärjestyksen lähtökohtana tulee olla maahanmuuttajaoppilaiden taitotason mukainen jako kielenopetusryhmiin. Oppilaitten sijoittelua ei voitu tehdä luokka-asteen mukaan vaan sen tuli tapahtua testatun suomen kielen taitotason mukaan. Syrjintälautakunnan mukaan myös kysymys erilliskohtelusta (segregaatiosta) on ratkaistava yhdenvertaisuuslaissa säädetyn todistustaakkaa koskevan jaon mukaan siten, että vastaajan on osoitettava, ettei syrjinnän kieltoa ole rikottu, mikäli hakijan esittämän selvityksen perusteella syrjintäolettaman voidaan katsoa täyttyvän. Helsingin kaupunki ei osoittanut opetussuunnitelman mukaista kielitaidon testausta suoritettuna, joten toteutunut luokkiin jako Aurinkolahden peruskoulussa perustui lähinnä oppilaan maahanmuuttajataustaan. Perustuslain ensisijaisuuden vuoksi voidaan katsoa, että syrjinnän käsitettä tulkittaessa on otettava huomioon paitsi yhdenvertaisuuslaki myös perustuslaki. Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain syrjintäsäännös koskee myös pelkkää erilliskohtelua (segregaatiota). Siten yhtäläistenkin palvelujen tarjoaminen erikseen eri väestöryhmille syrjintäkiellossa mainitun perusteen mukaisesti olisi kiellettyä, jollei sitä voitaisi jonkin hyväksyttävän syyn perusteella pitää määrättyssä tilanteessa oikeutettuna. Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Perustelulle asetettavat vaatimukset ovat erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla kuitenkin korkeat. Syrjintälautakunta päätti kieltää Helsingin kaupunkia ja Aurinkolahden peruskoulua muodostamasta vuosiluokkia maahanmuuttajaoppilaan kielen perusteella.

Helsingin hallinto-oikeus pysytti syrjintälautakunnan päätöksen 16.6.2007 antamallaan lainvoimaiseksi tulleella päätöksellä 07/0838/2.

(Ään. 4–1)

Hakijan vaatimukset

Vähemmistövaltuutettu pyytää syrjintälautakuntaa tutkimaan, onko yhdenvertaisuuslain 6 §:ssä säädettyä syrjinnän kieltoa rikottu Aurinkolahden peruskoulun luokanjaossa kouluvuonna 2003-2004 luokkien 1 A ja 1 B osalta ja luokanjaossa kouluvuonna 2004-2005 luokkien 2A ja 2B osalta ja jos on, kieltää Aurinkolahden peruskoulua jatkamasta ja uusimasta oppilaiden etniseen taustaan, kansallisen alkuperään, kansalaisuuteen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn perustuvaa segregatiota eli erilliskohtelua luokanjaossa.

Hakijan selostus tapahtumista

Vähemmistövaltuutettu on virkansa puolesta lähettänyt syrjintälautakunnalle 19.11.2004 saapuneen kirjelmän liitteineen (LIITE 1).

Kirjelmästä käy ilmi, että Aurinkolahden peruskoulun oppilaan A:n isä, B, on ottanut yhteyttä vähemmistövaltuutettuun Aurinkolahden peruskoulun ryhmäjakoon liittyvässä asiassa. B:n mukaan peruskoulun ensimmäisellä luokalla on ollut kouluvuonna 2003–2004 kaksi rinnakkaisluokkaa. Kaikki maahanmuuttajalapsset oli sijoitettu samalle luokalle ja toiselle rinnakkaisluokalle oli sijoitettu ainoastaan syntyperäisiä suomalaisia lapsia. Etniseen alkuperään perustuva luokanjako oli B:n mielestä tasa-arvoa loukkaava ja kansainvälisten sopimusten vastaista.

B oli 18.8.2003 saattanut asian Helsingin kaupungin opetuslautakunnan käsiteltäväksi. Sen tekemässä päätöksessä katsottiin, että Aurinkolahden peruskoulun rehtori C on antanut B:n kirjeeseen asialliset perustelut opetusryhmien muodostamiselle. Rehtori oli perustellut ryhmäjakoa pedagogisilla ja työjärjestyksen laadintaa koskevilla perusteilla.

Vähemmistövaltuutettu oli 9.7.2004 pyytänyt rehtorilta muun muassa arviota etnisen yhdenvertaisuuden toteutumisesta Aurinkolahden peruskoulussa.

C oli vastannut vähemmistövaltuutetulle 18.8.2004, että hänen käsityksensä mukaan etninen tasavertaisuus on toteutunut Aurinkolahden peruskoulussa hyvin.

B:n mukaan etninen yhdenvertaisuus ei ollut kuitenkaan rehtorin esittämästä käsityksestä poiketen toteutunut ainakaan hänen poikansa luokkatasolla.

Aurinkolahden peruskoulun rehtorin antama vastaus

Aurinkolahden peruskoulun rehtori C on lähettänyt vähemmistövaltuutetun syrjintälautakunnalle tekemään hakemukseen 4.2.2005 saapuneen vastauksen (LIITE 2).

Kirjelmässä esitetään, ettei vähemmistövaltuutetun hakemuksen syrjintälautakunnalle tulisi antaa aihetta enempiin toimenpiteisiin.

Rehtorin mukaan Aurinkolahden peruskoulussa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden perusopetuksen saamisessa ei ole lukuvuonna 2003–2004 tapahtunut etniseen alkuperään, kansalaisuuteen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn perustuvaa välitöntä tai välillistä syrjintää.

Rehtori esittää, ettei hakemuksessa ole katsottu, että koulussa olisi toimittu koulutuksen saamiseen liittyvässä koulun oppilasvalinnassa ja kouluun oppilaaksi ottamista koskevassa valintamenettelyssä syrjintäkiellon vastaisesti. Asiakirjoissa ei ole myöskään katsottu, että koulussa olisi tapahtunut oppilaiden etniseen taustaan, kansalliseen alkuperään tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn perustuvaa syrjintää tai erilliskohtelua.

Rehtori kertoo, että koulun opetusryhmät muodostetaan pedagogisin perustein ja tavoittein. Rehtorin mielestä hakemuksessa ei ole tuotu esiin seikkoja, joiden perusteella oppilaita olisi koulussa opetusryhmiä muodostettaessa asetettu opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen kannalta eriarvoiseen asemaan.

Tulevien ensimmäisten luokkien opettajat saivat tehtäväkseen tehdä esityksen luokkajakoiksi. Rehtori kertoo antaneensa ohjeeksi ottaa huomioon seuraavat seikat: tyttöjä ja poikia tasapuolisesti, jokaiselle ainakin yksi toivottu ystävä samaan luokkaan, suomi toisena kielenä, tehokkaan opetuksen turvaaminen, muut pedagogiset syyt ja tavoitteena hyvin yhdessä opiskelevat ryhmät.

Rehtorin mukaan syrjäytymisen ehkäisyn kannalta on tärkeää, että suomen kielessä saavutetaan hyvä taito jo ensimmäiseltä luokalta alkaen, koska siten turvataan opiskelun onnistuminen myös tulevaisuudessa.

Luokkajako toteutettiin pedagogisin perustein opettajien esityksen mukaisesti. Mahanmuuttajatausta ei ole rehtorin mukaan mikään peruste muodostettaessa opetusryhmiä.

Ne, joiden äidinkieleksi oli ilmoitettu muu kuin suomi tai joiden huoltaja oli pyytänyt suomi toisena kielenä - opetusta, sijoitettiin luokkaan 1 B, jotta suomi toisena kielenä –opetus voitiin järjestää mahdollisimman tehokkaasti.

Opetusta ei järjestetty erikseen tai suomalaista syntyperää olevista oppilaista eroteltuna.

Oppilaat saavat saman opetuksen riippumatta siitä, millä rinnakkaisluokalla he opiskelevat.

Opettajat suunnittelevat rehtorin mukaan yhteisiä hetkiä, joita ovat esimerkiksi retket, yhteiset välituntileikit, yhteiset päivänavaukset jne.

Vähemmistövaltuutetun vastaselitys Aurinkolahden peruskoulun rehtorin antamaan vastaukseen

Vähemmistövaltuutettu on lähettänyt syrjintälautakunnalle 17.2.2005 saapuneen vastaselityksen Aurinkolahden peruskoulun rehtorin 4.2.2005 syrjintälautakunnalle antamaan vastaukseen (LIITE 3).

Vastaselityksessä katsotaan, että erilliskohtelu eli segregaatio on kiellettyä, jollei sitä voida jonkun hyväksyttävän syyn perusteella pitää määrätysssä tilanteessa oikeutettuna.

Rehtori ei ole hakijan mukaan esittänyt sellaista syytä, että segregaatiota, kiellettyä syrjintää, tulisi hyväksyä kysymyksessä olevassa tilanteessa. Syrjintäkieltoa tulee tulkita laajasti ja hyväksyttävät poikkeustapaukset suppeasti.

Hakija pitää riidattomana, että lähes kaikki maahanmuuttajataustaiset oppilaat on lukuvuonna 2003–2004 sijoitettu 1B luokalle ja suomalaista syntyperää olevia oppilaita 1 A luokalle. Tilanne on jatkunut samanlaisena lukuvuonna 2004–2005.

Rehtorin esittämän perusteen suomi toisena kielenä – opetus jne. perustuva luokanjako johtaa hakijan mukaan joka tapauksessa siihen, että maahanmuuttajalapsen sijoittuvat samalle luokalle. Näin ollen hakija katsoo rehtorin myöntäneen sen, että luokanjako on tehty kielletyllä syrjintäperusteella, eli kielen perusteella.

Hakija katsoo, ettei rehtorin vastauksesta ilmene, että lukuvuonna 2003–2004 olisi järjestetty riittävästi yhteistä toimintaa luokille 1 A ja 1 B.

Hakija katsoo rehtorin vastauksen perusteella tulleen näytetyksi, että yhtäläisiä palveluja on tarjottu erikseen eri väestöryhmille. Segregaatio estää yhdenvertaisuuden toteutumista ja se on hakijan mielestä jo sinänsä kiellettyä, riippumatta siitä, estääkö se yhdenvertaisuuden toteutumista vai ei. Hakijan mielestä yhdenvertaisuutta voidaan edistää myös mahdollistamalla kanssakäymistä eri etnisten ryhmien välillä. Tällaista kanssakäymistä ei Aurinkolahden peruskoulussa ole riittävästi ollut.

Helsingin kaupunginhallituksen vastaus

Vähemmistövaltuutetun hakemusta on käsitelty 21.6.2005 pidetyssä syrjintälautakunnan istunnossa. Lautakunta päätti pyytää Helsingin kaupungilta vastausta hakemukseen.

Helsingin kaupunginhallitus toteaa 4.10.2005 syrjintälautakunnalle saapuneessa vastauksessaan, että yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan 1.2.2004 eli koulujen lukuvuoden 2003–2004 aikana. Toimintasuunnitelma luokkajakoineen oli Aurinkolahden peruskoulun 1 A ja 1 B luokilla hyväksytty koulun johtokunnassa syyslukukauden 2003 alussa. Uudella lailla ei ole kaupungin mukaan taannehtivaa vaikutusta. Näin ollen lain säännökset eivät ole olleet sovellettavissa syyslukukauden 2003 aikana. Laki on ollut sovellettavissa kevätlukukauden 2004 ja lukuvuoden 2004–2005 aikana.

Segregaatio-termiä käytetään silloin, kun tarjotaan yhtäläisiä palveluja erikseen eri väestöryhmille. Sen sijaan positiivinen segregaatio on sallittua silloin, kun yhdenvertaisuuden periaate edellyttää hyväksyttävän tarkoituserän ja suhteellisuusperiaatteen rajoissa sellaisten erottelujen tekemistä, jotka tähtäävät yhteiskunnassa tosiasiallisesti esiintyvän syrjinnän poistamiseen parantamalla tietyn ryhmän, kuten esim. vähemmistöjen asemaa ja olosuhteita. HE 44/2003 vp sivu 7.

Samoin (HE sivu 46) maahanmuuttajille suomalaiseseen yhteiskuntaan integroitumiseksi tarkoitettua kieli- ja muuta koulutusta voidaan pitää positiivisena erityiskohteluna. Tällaisen koulutuksen tulee kuitenkin olla tilapäistä eikä se saisi olla tavoitteeseen nähden suhteetonta (suhteellisuusperiaate).

Perusteina luokkajaolle yhdenvertaisuustavoitteen toteuttamiseksi Helsingin kaupunki viittaa opetusviraston lausuntoon ja Aurinkolahden peruskoulun rehtorin selvityksiin, joissa painotetaan maahanmuuttajataustaisten lasten opetusjärjestelyitä ja opetuksen sisältöä. Syyt ovat olleet pedagogisia. Virasto ja rehtori ovat todenneet lasten edun ja kokonaistilanteen vaatineen perusteiltaan samanlaista luokanjakoa lukuvuonna 2004 -2005 kuin mikä oli lukuvuonna 2003 - 2004. Luokkajaossa oli otettu huomioon myös huoltajien toiveet englannin kielen hallitsevasta opettajasta.

Opetuksen kannalta on tärkeää, että 1. ja 2. luokilla on kaikissa aineissa sama opettaja ja että luokkajaon perusteella lapsille voitiin antaa kieliopetusta 2 h/viikko, kun se hajautetuissa luokissa olisi ollut 1 h/viikko. Opetusvirasto ja rehtori ovat myös todenneet, että lukuvuonna 2005 - 2006 maahanmuuttajataustaiset lapset ovat sijoittuneet eri luokille tasaisesti, koska kolmannella luokalla on kieli-, musiikki- ja muut (esim. tanssi) valinnat. Myös uskonnon opetuksen ryhmät on voitu järjestää luokka-asteittain.

Kysymyksessä on ollut yhdenvertaisuuslain 7 §:n 2 momentin mukainen positiivinen erityiskohtelu, menettely, jota ei pidetä syrjintänä. Toteutetulle järjestelylle nimenomaisesti 1. ja 2. vuosiluokilla korostuvat pedagogiset syyt. Koulun toimet, huomioon ottaen myös huoltajien toiveet, ovat olleet tarpeellisia maahanmuuttajataustaisten lasten yhdenvertaisuuskohtelussa.

Edellä olevan perusteella, on katsottava, että luokkajako 1. ja 2. luokilla on ollut perusteltu.

Helsingin kaupunki viittaa opetusviraston selvitykseen ja edellä olevaan lausumaan ja katsoo, ettei asian tulisi antaa aihetta enempiin toimenpiteisiin (LIITE 4, Syrjäntälautakunnalle 4.10.2005 saapunut kaupungin vastaus).

Helsingin kaupungin opetusviraston vastaus

Helsingin kaupunginhallitus vetoaa oman vastauksensa lisäksi Helsingin kaupungin opetusviraston lausumiin. Opetusvirasto on liittännyt vastaukseensa myös C:n 7.9.2005 päivätyn lisäselvityksen, jossa vedotaan työjärjestysteknisiin ongelmiin sekä samoihin pedagogisiksi esitettyihin perusteisiin, jotka on esitetty jo aikaisemmin.

Opetusvirasto toteaa, että vähemmistövaltuutettu on hakemuksessaan pyytänyt syrjäntälautakuntaa tutkimaan, onko yhdenvertaisuuslain 6 §:ssä säädettyä syrjinnän kieltoa rikottu Aurinkolahden peruskoulun luokanjaossa kouluvuonna 2003-2004 1A ja 1B luokkien osalta ja luokanjaossa kouluvuonna 2004-2005 2A ja 2B luokkien osalta ja jos on, kieltämään Aurinkolahden peruskoulua jatkamasta ja uusimasta oppilaiden etniseen taustaan, kansalliseen alkuperään, kansallisuuteen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn perustuvaa segregaatiota / erilliskohtelua luokanjaossa.

Opetusryhmistä yleensä

Perusopetuslaissa käytetään opetusviraston mukaan sanaa opetusryhmä eikä luokkajako. Opetusryhmä sanaa käytetään tässä lausunnossa luokkajaon rinnalla.

Perusopetuslain 30 §:n 2 momentin mukaan opetusryhmät tulee muodostaa siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Perusopetuslaissa opetusryhmien muodostamista säädelään siten opetuksen tavoitteiden saavuttamisen kautta.

Opetussuunnitelman taustalla on eritasoisia säädöksiä ja määräyksiä. Osa opetussuunnitelman rakenteesta on säädetty laeilla ja asetuksilla. Perusopetuslain 14 §:n perusteella perusopetuksen eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien, oppilaanohjauksen ja muun perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä (opetussuunnitelman perusteet) päättää Opetushallitus. Varsinaisen opetussuunnitelman laatii aina opetuksen järjestäjä.

Opetusvirasto toteaa, että koulun opetusryhmät muodostetaan pedagogisin perustein ja tavoittein. Opetusryhmien muodostamisessa tulee siis ottaa huomioon useita eri tekijöitä mukaan luettuina lainsäädännön velvoittavat säännökset.

Opetusryhmät lukuvuonna 2003–2004

Vähemmistövaltuutettu on opetusviraston mukaan hakemuksessaan puuttunut lukuvuoden 2003–2004 Aurinkolahden peruskoulun 1A ja 1B luokkien luokkajakoon yhdenvertaisuuslain 6 §:n perusteella. Yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan kesken meneillään ollutta lukuvuotta 2003–2004. Vaikka toimintasuunnitelma luokkajakoineen oli hyväksytty koulun johtokunnassa syyslukukauden 2003 alussa, oli itse käytännön suunnittelutyö opetusryhmien osalta tehty jo kevätlukukauden 2003 toukokuussa.

Opetusvirasto viittaa rehtorin vastaukseen ja toteaa, että Aurinkolahden peruskoulussa lukuvuonna 2003–2004 ensimmäisten luokkien opetusryhmät muodostettiin seuraavasti: Tulevien ensimmäisten luokkien opettajat saivat tehtäväkseen tehdä esityksen luokkajaosta. Ohjeeksi annettiin ottaa huomioon seuraavat seikat: tyttöjä ja poikia tasapuolisesti, jokaiselle ainakin yksi toivottu ystävä samaan luokkaan, suomi toisena kielenä - opetuksen tehokkaan opetuksen

turvaaminen, muut pedagogiset syyt, tavoitteena hyvin yhdessä opiskelevat ryhmät. Tämän lisäksi rehtorin lausunnosta ilmenee opetusviraston mukaan, että huoltajien toivomukselle luokanopettajan suhteen oli opetusryhmien jaossa pyritty mahdollisuuksien mukaan antamaan arvoa. Sekä maahanmuuttajataustaisten oppilaiden että suomalaista syntyperää olevien oppilaiden huoltajat olivat toivoneet tiettyä äidinkielen tasoista englantia puhuvaa opettajaa ja tämä toive oli pyritty toteuttamaan. Tämä oli etenkin maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osalta hyvä asia tulevaa koulun ja kodin välistä yhteistyötä ajatellen. Jos opettajalla ja huoltajalla on yhteinen kieli, helpottaa se opetuksen käytännön järjestämistä etenkin alkuopetuksessa, jossa koulun ja kodin välinen yhteistyö on tiivistä.

Opetusviraston mukaan on erityisen tärkeää, että suomen kielessä saavutetaan hyvä taito jo ensimmäiseltä luokalta alkaen, koska siten turvataan opiskelun onnistuminen myös tulevaisuudessa. Tämä on tärkeää syrjäytymisen ehkäisyn kannalta. Luokkajako toteutettiin pedagogisin perustein opettajien esityksen mukaisesti. Maahanmuuttajatausta ei ollut mikään peruste muodostettaessa opetusryhmiä. Ne, joiden äidinkieleksi oli ilmoitettu muu kuin suomi tai joiden huoltaja oli pyytänyt suomi toisena kielenä -opetusta, sijoitettiin luokkaan 1B, jotta suomi toisena kielenä -opetus voitiin järjestää mahdollisimman tehokkaasti.

Aurinkolahden peruskoulussa ei siis ole opetusviraston mukaan muodostettu opetusryhmiä erikseen eri väestöryhmille siten, että vuonna 2003–2004 ensimmäiselle luokalle tulleet oppilaat olisi jaettu maahanmuuttajataustan perusteella ainoastaan maahanmuuttajataustaisista oppilaista koostuvaan luokkaan ja toisaalta ei-maahanmuuttajataustaisista oppilaista koostuvaan luokkaan. Lukuvuonna 2003–2004 luokilla 1B oli suunnilleen kolmasosa maahanmuuttajataustaisia oppilaita ja luokalla 1A ainakin yksi maahanmuuttajataustainen oppilas. Myös luokan 1B oppilaista enemmistö eli noin 2/3 oli suomea äidinkielenään puhuvia oppilaita. Opetusta ei järjestetty erikseen tai suomalaista syntyperää olevista oppilaista eroteltuna. Maahanmuuttajataustaiset oppilaat opiskelevat samassa peruskoulussa ja samoissa luokissa suomalaista syntyperää olevien oppilaiden kanssa, jolloin myös kotouttaminen on ollut mahdollista.

Opetusryhmät muodostettiin siis näin ennen kuin yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan. Opetusryhmien muuttaminen kesken lukuvuoden ei ole perusteltua ottaen huomioon pedagogiset seikat sekä oppilaiden ikä ja kehitystaso. Alkuopetuksen oppilaille (vuosiluokat 1. ja 2.) on tärkeää, että he voivat säilyttää tutun ryhmän ja opettajan, jonka kanssa he ovat tottuneet työskentelemään. Ryhmäjaolla pystyttiin kyseisenä lukuvuonna opetus toteuttamaan niin, että alkuopetuksen luokanopettaja opetti myös suomi toisena kielenä -opetusta ja opettajan vaihtuminen tapahtui ainoastaan oman uskonnon ja oman äidinkielen opetuksen tunneilla. Koska luokanopettaja antoi myös suomi toisena kielenä -opetusta, mahdollisti tämä sen, että maahanmuuttajataustaisilla oppilailla oli hyvät mahdollisuudet saavuttaa tasavertaiset oppimisvalmiudet.

Opetusryhmät lukuvuonna 2004–2005

Kuten rehtorin lausunnosta opetusviraston mukaan ilmenee, oppilaita ei vastoin huoltajien tahtoa jaettu uudelleen toisen luokan alkaessa. Lukuvuonna 2004–2005 perustettiin toiselle luokkasteelle vielä yksi uusi yhdysluokka, mutta ketään oppilasta jo olemassa olevista opetusryhmistä ei siirretty tähän luokkaan vastoin huoltajan tahtoa. Tämän vuoksi lukuvuonna 2003–2004 perustetut 1. luokan opetusryhmät jatkoivat lukuvuonna 2004–2005 melko muuttumattomina. Myös tämä oli pedagogiset seikat, oppilaiden ikä ja kehitystaso huomioon ottaen täysin perusteltua. Yhdenvertainen kohtelu ei olisi toteutunut, jos vain maahanmuuttajataustaiset oppilaat olisi siirretty vastoin huoltajan tahtoa toiseen opetusryhmään.

Meneillään olevan lukuvuoden tilanne

Kuten rehtorin lausunnosta opetusviraston mukaan ilmenee, erilaisten ainevalintojen ja koulunvaihtojen vuoksi alkuopetuksen opetusryhmät muuttuivat siirryttäessä 3.vuosiluokalle. Nyt maahanmuuttajataustaiset oppilaat ovat tasaisemmin jakautuneet kumpaankin opetusryhmään.

Opetusviraston kannanotto

Asiassa ei ole Helsingin kaupungin opetusviraston mukaan osoitettu, että maahanmuuttajataustaiset tai muut oppilaat olisi tällä järjestelyllä asetettu mitenkään erityisen epäedulliseen asemaan. Päinvastoin järjestelyllä on pyritty saattamaan maahanmuuttajataustaiset oppilaat sellaiseen asemaan, että heillä on ollut hyvät mahdollisuudet saavuttaa tasavertaiset oppimisvalmiudet.

Hallituksen esityksessä yhdenvertaisuuslain 7 §:n 2 momentin kohdalla on todettu, että maahanmuuttajien suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisen helpottamiseksi järjestettävää kieli- ja muuta koulutusta voidaan pitää yhdenvertaisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitettuna positiivisena erityiskohteluna. Opetusryhmien muodostaminen 1.–2. vuosiluokilla kielen opetuksen kannalta ollut tilapäistä, koska varsinainen integroituminen on alkanut 3. vuosiluokalla kieli ja muiden ainevalintojen sekä kouluvalintojen kautta. Järjestelyn tavoitteet ja keinot ovat olleet asianmukaisia ja tarpeellisia.

Helsingin kaupungin opetusvirasto toteaa edellä esitetyn perusteella, että Aurinkolahden peruskoulun luokkajako 1. vuosiluokan osalta lukuvuonna 2003–2004 ja 2. vuosiluokan osalta lukuvuonna 2004–2005 on tuolloin ollut yhdenvertaisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaista positiivista erityiskohtelua.

Opetusvirasto toteaa, ettei se ole antanut asiassa mitään ohjeistusta, koska sellaiseen ei ole ilmennyt mitään tarvetta. Tämä ko. tapaus on ainoa, joka on tullut opetusviraston tietoon.

Vähemmistövaltuutetun vastaselitys

Vähemmistövaltuutettu esittää Helsingin kaupungin kannasta poiketen, että syrjintädirektiivin säännöksillä olisi ollut oikeusvaikutus jo vuoden 2003 syyslukukaudella.

Vähemmistövaltuutetun käsityksen mukaan kaupungin toimintaa ei voida pitää yhdenvertaisuuslain 7 § 2 momentin mukaisena positiivisena erityiskohteluna, jollaisena Helsingin kaupunki on toimintaansa pitänyt.

Kaupunginhallitus ei ole perustellut, mitkä ovat ne syrjinnästä johtuvat haitat, joiden ehkäisemiseksi tai lievittämiseksi erityistoimenpiteisiin on ryhdytty. Maahanmuuttajataustaisten heikompi suomenkielentaito tai tarve saada oman äidinkielen opetusta ei välttämättä johdu syrjinnästä, vaan pikemminkin Suomeen muutosta.

Toiseksi kaupunginhallitus viittaa hallituksen esityksen sivuun 46 (katso HE sivu 59), jonka mukaan suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisen helpottamiseksi järjestettävää kieli- tai muuta koulutusta voidaan pitää 7 § 2 momentissa tarkoitettuna positiivisena erityiskohteluna. Kaupunginhallitus ei kuitenkaan tarkemmin ole esittänyt, mitkä ovat ne erityistoimenpiteet, joita pidetään positiivisena erityiskohteluna.

Kyse ei ole hakijan mukaan positiivisesta erityiskohtelusta, eli esimerkiksi ylimääräisestä maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tukemisesta, vaan ainoastaan koulun tavanomaisten velvoitteiden täyttämistä. Maahanmuuttajataustaisille lapsille on opetettu suomea toisena kielenä suomi äidinkielenä opetuksen sijaan kuten peruskoulun tulee tehdä. Aurinkolahden peruskoulu on ainoastaan tarjonnut ne tavanomaiset ja suurilta osin lakisääteiset palvelut/oppitunnit, joita koulun olisi joka tapauksessa pitänyt tarjota. Koulun olisi tullut täyttää velvoitteensa tavalla, joka ei johda kiellettyyn segregatioon.

Yhdenvertaisuuslaissa on säädetty positiivisen erityiskohtelun mahdollisuudesta, jotta tietyt erityistoimenpiteitä ei pidettäisi muita kuin erityistoimenpiteiden kohderyhmään kuuluvia syrjivinä. Tässä tapauksessa Helsingin kaupunginhallitus kuitenkin esittää, että voisi olla kyse positiivisesta erityiskohtelusta, vaikka erityistoimenpiteet johtavat myös kohderyhmän jäsenten kohdalla segregoivaan lopputulokseen, eli syrjivään lopputulokseen.

Näillä perusteilla koulun segregoivaa luokanjakoa/opetusryhmien jakoa ei voida pitää positiivisen erityiskohtelun erityistoimenpiteenä. mukaisen Positiivisen erityiskohtelun edellytykset eivät täyty, vaan kyse on kielletystä välillisestä syrjinnästä.

Helsingin kaupunki ei ole hakijan mukaan ole esittänyt mitään uusia seikkoja, joiden perusteella voisi katsoa, että kielletty segregatio olisi hyväksyttävissä tässä tapauksessa. Perusopetuslain asettamien vaatimusten täytäntöönpano ei oikeuta yhdenvertaisuuslain velvoitteiden laiminlyömiseen. Perusopetuslain velvoitteet tulee panna täytäntöön tavalla, joka ei johda kiellettyyn syrjintään.

Koska sinänsä hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot eivät ole olleet asianmukaisia tai tarpeellisia, vaan liian voimakkaita tavoitteeseen nähden, on kyse kielletystä välillisestä syrjinnästä.

Perusopetuslain velvoitteiden toimeenpanoa ei myöskään voida pitää positiivisen erityiskohtelun erityistoimenpiteenä. Käytäntö tai menettely voi olla syrjivä riippumatta siitä, onko menettelyn toimeenpanijalla ollut tarkoitus syrjiä tai aiheuttaa segregatiota vai ei.

(LIITE 5 syrjintälautakunnalle 20.1.2006 saapunut vastaselitys)

Esittelijän esitys

Syrjintälautakunnan tulee kieltää Helsingin kaupunkia ja Aurinkolahden peruskoulua muodostamasta vuosiluokkia maahanmuuttajataustaisen oppilaan äidinkielen perusteella.

Perustelut

Hakijan esittämän selvityksen perusteella voidaan olettaa, että Aurinkolahden peruskoulussa oppilaiden jako luokkiin on hakemuksessa esitettyllä tavalla tapahtunut ensisijaisesti oppilaan äidinkielen perusteella.

Vastaaja ei ole esittänyt perusteita, jotka kumoaisivat edellä mainitun selvityksen.

Yhdenvertaisuuslain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan yhdenvertaisuuslakia sovelletaan sekä julkisessa että yksityisessä toiminnassa, kun kysymys on koulutuksen saamisesta.

Yhdenvertaisuuslakia koskevan hallituksen esityksen mukaan lakia sovelletaan muun muassa opiskelijavalintaan, valintamenettelyihin, opintosuoritusten arviointiin sekä oppilaiden ja opiskelijoiden kurinpitoon. Yhdenvertaisuuslain 3 §:n 1 kohdan mukaan lakia ei sovelleta koulutuksen tavoitteisiin, sisältöön eikä koulutusjärjestelmään. Tässä tapauksessa ei ole kysymys 3 §:n 1 kohdan mukaisesta toiminnasta.

Yhdenvertaisuuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Välittömällä syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Välillisenä syrjintänä pidetään sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslaissa käytetty käsite ”eri asemaan asettaminen” on jonkin verran laajempi kuin ”syrjintä”.

Perustuslain ensisijaisuuden vuoksi voidaan katsoa, että syrjinnän käsitettä tulkittaessa on otettava huomioon paitsi yhdenvertaisuuslaki myös perustuslaki.

Perustuslain 6 § vastaa hallitusmuodon 5 §:ää, jonka perustelut ovat hallituksen esityksessä 309/1993 vp.

Mainitun hallituksen esityksen mukaan syrjintäsäännös koskee myös pelkkää erilliskohtelua (segregaatiota). Siten yhtäläistenkin palvelujen tarjoaminen erikseen eri väestöryhmille syrjintäkiellossa mainitun perusteen mukaisesti olisi kiellettyä, jollei sitä voitaisi jonkin hyväksyttävän syyn perusteella pitää määrätysä tilanteessa oikeutettuna.

Samana hallituksen esityksen mukaan olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Perustelulle asetettavat vaatimukset ovat erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla kuitenkin korkeat.

Lautakunnan käsityksen mukaan myös kysymys erilliskohtelusta (segregaatiosta) on ratkaistava yhdenvertaisuuslaissa säädetyn todistustaakkaa koskevan jaon mukaan siten, että vastaajan on osoitettava, ettei syrjinnän kieltoa ole rikottu, mikäli hakijan esittämän selvityksen perusteella syrjintäoletaman voidaan katsoa täyttyvän.

Helsingin kaupungin suomi toisena kielenä –opetussuunnitelma perusopetukseen (hyväksytty Helsingin kaupungin opetuslautakunnan suomenkielisessä jaostossa 27.4.2004) mukaan opetusjärjestyksen lähtökohtana tulee olla maahanmuuttajaoppilaiden taitotason mukainen jako kielenopetusryhmiin. Oppilaitten sijoittelua ei voida tehdä luokka-asteen mukaan vaan sen tulee tapahtua testatun taitotason mukaan. Siten toteutunut järjestely Aurinkolahden peruskoulussa ei vastaa suomi toisena kielenä perusopetuksen vaatimuksia. Sen lisäksi ohjeiden mukaan suomi toisena kielenä opetusta antaa ensisijaisesti suomi toisena kieleen erikoistunut, pätevä opettaja.

Kun näin ei ole tapahtunut, oppilaat ovat joutuneet epäsuotuisaan asemaan suomi toisena kielenä opetuksessa.

Syrjintälautakunnan päätös

Thea Lång esitti esittelijän esityksestä poiketen, ettei syrjintälautakunnan tulisi antaa vastaajille kieltopäätöstä. Asiassa suoritettiin äänestys esittelijän esityksen ja Thea Långin esityksen välillä. Äänin 4–1 syrjintälautakunta päätti kieltää Helsingin kaupunkia ja Aurinkolahden peruskoulua muodostamasta vuosiluokkia maahanmuuttajaoppilaan kielen perusteella.

Esittelijän esityksen puolesta äänestivät jäsenet Vilja Kutvonen, Markku Fredman, Juhani Kortteinen ja Adrian Soto. Vastaan äänesti jäsen Thea Lång, joka ilmoitti eriävän mielipiteensä päätökseen, joka on pöytäkirjan liitteenä.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki 2 §:n 1 momentin 3 kohta, 6 §, 13 §:n 1 momentin 2) kohta, 17 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Eri mieltä olevan jäsenen Thea Långin lausunto

Vähemmistövaltuutettu on katsonut näytetyksi, että Aurinkolahden koulu oli luokanjaossa tarjonnut yhtäläisiä palveluja erikseen eri väestöryhmille. Segregaatio oli estänyt yhdenvertaisuuden toteutumista. Koulun toimintaa ei voinut pitää yhdenvertaisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaisena positiivisena erityiskohteluna. Valtuutetun mukaan Aurinkolahden peruskoulu oli ainoastaan tarjonnut ne tavanomaiset ja suurilta osin lakisääteiset palvelut/oppitunnit, jotka koulun olisi joka tapauksessa pitänyt tarjota. Maahanmuuttajataustaisille lapsille oli opetettu suomea toisena kielenä suomi äidinkielenä opetuksen sijaan, kuten peruskoulun tulee tehdä. Valtuutettu on katsonut, että käytetyt keinot tavoitteen saavuttamiseksi eivät olleet olleet asianmukaisia tai tarpeellisia. Aurinkolahden koulun mukaan hakemuksessa ei ollut väitetty, että koulussa olisi toimittu koulutuksen saamiseen liittyvässä menettelyssä syrjintäkiellon vastaisesti. Kaikki oppilaat olivat saaneet saman opetuksen riippumatta siitä, millä rinnakkaisluokalla he opiskelivat.

Yhdenvertaisuuslain 3 §:n 1 kohdan mukaan lakia ei sovelleta koulutuksen tavoitteisiin, sisältöön eikä koulutusjärjestelmään. Hallituksen esityksen 44/2003 vp 3 §:n perustelujen mukaan EY:n perustamissopimuksen 149 (1) artiklan mukaan yhteisö pitää arvossa jäsenvaltioiden vastuuta opetuksen sisällöstä ja koulutusjärjestelmän järjestämisestä sekä jäsenvaltioiden sivistyksellistä ja kielellistä monimuotoisuutta. Tällä perusteella esimerkiksi koulutuksen rakenne, oppimäärät sekä tutkintojen sisältö tai opetuskielen valinta eivät kuuluisi lain soveltamisalaan.

Aurinkolahden peruskoulu on esittänyt laajat perustelut menettelylleen luokanjaossa. Perusteina on esitetty, että opetusryhmät oli muodostettu pedagogisin perustein ja perusopetuslain tavoittein sekä opetussuunnitelman sisällön mukaan. Vastuu opetuksen sisällöstä ja sen toteutumisesta oli

ollut perusteena opetusryhmiä muodostettaessa, erityisesti suomen kielen ja suomi toisena kielenä osalta. Tämä oli toteutunut ja maahanmuuttajataustaisilla oppilailla oli ollut hyvät mahdollisuudet saavuttaa koulutuksen tavoitteen mukaiset tasavertaiset oppimisvalmiudet, koska luokanopettaja oli antanut myös suomi toisena kielenä opetusta. Perusopetuksen tavoitteena oli oppilaiden lopputuloksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, mikä tarkoitti, että kaikkien oppilaiden tuli saavuttaa vähintään perusopetukselle asetettu vähimmäistaso. Tämän tavoitteen toteutumiseksi luokanjaot olivat olleet tarpeen.

Katson, että Aurinkolahden peruskoulu on näyttänyt, että sen menettely luokanjaossa on liittynyt koulutuksen tavoitteisiin ja sisältöön eikä yhdenvertaisuuslaki näin ollen tule sovellettavaksi. Hylkään vähemmistövaltuutetun hakemuksen.

Edelleen katson, että hakemus olisi joka tapauksessa hylättävä sillä perusteella, ettei luokanjaossa ollut tapahtunut segregatiota eli erilliskohtelua, koska luokan 1 B oppilaista vain 1/3 oli ollut maahanmuuttajataustaisia ja enemmistö eli noin 2/3 oli ollut suomea äidinkielenään puhuvia oppilaita.

Lainkohdat

Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta 7 c §

Yhdenvertaisuuslaki 3 § 1 kohta